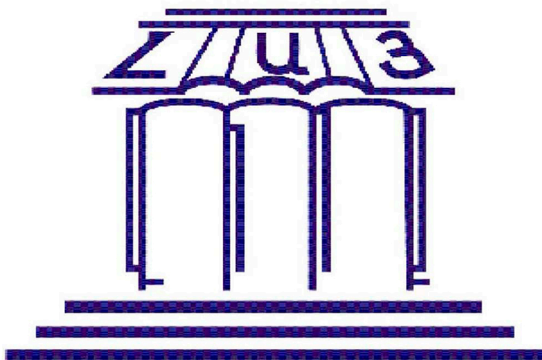

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԹԻԻ 1

Մ. Կ. ՄԱԼԱՔԵԱՆ

ԶԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԻՒՆԸ

(ՊԵՆՆԱՆՈՒԹՅԱՆ)

«Գիտենք երբ կը սկսի — Աստուած
գիտէ երբ կը վերջանայ»

ՌԻԲՈՆ

616.9

Մ-16

ՊԱՐՈՒՆԱՆՈՒԹՅԱՆ — Կ. ՊՈԼԻՍ
1991

21 JUN 2013

04 AUG 2010

ԲԺՇԿԱԿԱՆ-ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇՈՐ ԹԻԻ 1

616.9

Մ-16

Բժիշկ Մ. Կ. ՄԱԼԱՔԵԱՆ

պր' 610

132-ՄԱ

ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԻԻՆԸ

(ՊԵՂ ՍՕՂՈՒՔՂՈՒՂՈՒ)

«Գիտե՞մք ե՛րբ կը սկսի — Աստուծո
զիտ ե՛րբ կը վերջանայ»

ՌԻՔՈՒ

1003
10250

9227

ՏՊԱԳՐ. ՍԱՆՃԱԳՃԵԱՆ. — Կ. ՊՈԼԻՍ
1921

.....

Ջերմամիզութիւնը (*chaudepisse*, Պէլ սօղուխուղու) վեներական ախտ մըն է եւ կը կոչուի նաեւ Տաքշեղ, Վազուք (*coulante*), Ծորախտ (*blennorrhée*), Կոնաւոր միզանցահոսում (*gonorrhée*), Միզանցաբորբոքում կամ Միզանցատապ (*urétrite*), Սուսունակ եւայլն:

Դժբախտ անտարբերութեամբ մը, վեներական ախտերը եւ մասնաւորաբար ջերմամիզութիւնը պարզ, հասարակ եւ առանց գէշ հետեւանքի հիւանդութիւններ նկատուած են հասարակութեան մեծամասնութեան կողմէ:

Ջերմամիզութիւնն ալ փրանկախտին եւ թոքախտին նման պատուհաս մըն է, անոր սոսկալի աւերներուն զխաւոր պատճառն այն է որ՝ ամբոխը պէտք եղած ծանօթութիւններուն անտեղեակ է եւ ընդհանրապէս կարգ մը բժիշկներ ալ շատ թեթեւօրէն կը վարուին այդ ախտին հանդէպ:

Շատեր կը կարծեն եւ համոզում գոյացուցած են թէ ջերմամիզութիւնը տեղական, աննշան հիւանդութիւն մըն է: Ընդհակառակը, շատ քիչեր գիտեն թէ ջերմամիզութիւնը լուրջ, երբեմն խիստ ծանր ախտ մըն է եւ անոր մօտաւոր ու հեռաւոր կնճռոտութիւնները շատ վտանգաւոր են, եւ այսօր կարելի է, առանց չափազանցելու, զայն նկատել թոքախտին կամ փրանկախտին նման ամբոխային, ընկերական պատուհաս մը:

Այո՛, շատ անգամ տաքշեղը պարզ հիւանդութիւն մըն է՝ եթէ շուտ եւ լաւ խնամուի, բայց երբեմն ալ շատ ծանր ախտ մըն է եւ կրնայ անհատը մեռցնել:

010
ՄՄ-ՋԵԼ

Այո՛, թեթեւ պարագաներ կան եւ ստէպ ոչինչ դարմանով մը, առանց հետեւանքի կարելի է բժշկուիլ. բայց կան նաեւ պարագաներ՝ ուր ենթական ամիսներով, տարիներով իր հիւանդութիւնը կը քաշքշէ, որովհետեւ օրինաւոր ու գիտական դարման մը չէ ունեցած, եւ, այդ ժամանակամիջոցին կուգան աւելնալ այն տեսակ կնճռոտութիւններ՝ որոնք գրեթէ ննբուժելի կը մնան եւ կամ նոյնիսկ անհատին կեանքին կը սպառնան, եւ միւս կողմէն հիւանդութիւնն ալ ամբողջ շուրջիներուն մէջ տարածելու առիթ մը կը ստեղծուի:

Ուրիշներ ալ կէս խնամք մը ընդունելով՝ կը կարծեն թէ բոլորովին բժշկուած են. բայց հիւանդութիւնը կը քնանայ եւ առաջին պատճառով մը (յոգնութիւն, սեռային յարաբերութիւն եւ այլն) դարձեալ ջերմամիզութիւնը երեւան կուգայ, եւ ասիկա կը կրկնուի շատ անգամներ, ենթական յուսահատութեան մատնելու աստիճան:

Պիտի ջանանք ներկայ աշխատութեան մէջ ջերմամիզութեան վրայ տալ համառօտ, պարզ եւ յստակ ծանօթութիւններ, մասնաւորաբար ծանրանալով կանխազգուշական միջոցներու վրայ:

Եթէ դոյզն չափով յաջողէինք օգտակար ըլլալ ընթերցողին՝ մենք արդէն մեր նպատակին հասած կ'ըլլանք:

ԹՃ. Մ. Կ. ՄԱՆԱԲԵԱՆ,

Առնոսթոյ, 19 Մայիս 1920

ԶԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՕԹԱԼԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ...

Տեսակ մը բարոյական կեղծ ըմբռնումով, ծննդական գործարանները ամօթալի նկատուած են և անոնց ունեցած կամ արտադրած հիւանդութիւններն ալ՝ ամօթալի հիշանկոտ խնկեր: Ընկերութեան մէջ անպատշաճ է սեռային հիւանդութեանց վրայ խօսիլ, և եթէ մարդ փորձուի կամ առիթն ունենայ անոնց մասին դադար մը յայտնելու, ներկաները կը կարմրին, երիտասարդներ խոյս կուտան:

Աղատօրէն կը ճառենք սպանութեան, գողութեան, մատնութեան... վրայ և երբ կարգը կուգայ մարդուն ծնունդ տուող գործարաններուն, խօսակցութիւնը անյարմար, այգանելի կը նկատուի:

Ի՞նչ կեղծաւորութիւն...

Յառաջդիմութիւն թէ յետադիմութիւն...

Պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ՛ նախամարդոց համար սեռային գործարանները ամենէն սղնիւները սեպուած էին, իսկ այժմ կը զարմանանք թէ ինչո՞ւ ամօթալի նկատուած են:

Ինչո՞ւ ամօթալի կոչել գործարաններ՝ առանց որոնց ես ու դուն գոյութիւն պիտի չունենայինք: Սեռային գործարանները ո՛չ միայն ամենէն աղնիւներն են, այլ նաեւ ամենակարեւորները, որովհետեւ անոնցմէ կախում ունի ամբողջ ընտանիքի մը, ցեղի մը, մէկ բառով՝ համայն մարդկութեան գոյութիւնն ու սպազան:

Ամօթալի՝ հիւանդութիւն . . .

Բայց հիւանդութեանց ամօթալին որո՞նք և ի՞նչ պէս կ'ըլլան: Ինչո՞ւ վիճակաւ անտերը ամօթալի կը կոչուին: Անոնք ալ ուրիշ հիւանդութեանց նման հիւանդութիւններ են, որոնց մարդ ենթակայ է շատ անգամ, եթէ ոչ միշտ, անգիտակցաբար և առանց ուղեղու:

Ընդհանրապէս անանկ կը կարծուի թէ այս հիւանդութեանց ենթակաները պէտք է որ անպատճառ թեթեւ բարոյականով կանանց հետ ապօրինի յարաբերութիւն ունեցած ըլլան:

Հոչակաւոր բրօքէսէօր ֆուրնիէ քննած է ջերմամիդութիւն ունեցող 387 կիներ և անոնց մէջ գտած է.

12 հանրային կիներ,

44 թեթեւ բարոյականով օրիորդներ,

138 պահծու տարփուհիներ,

126 գործաւորուհիներ

41 սպասուհիներ,

26 ամուսնացած կիներ:

Այս ցուցակէն ուրեմն կ'երեւայ թէ ընկերութեան մէջ ամէն դասակարգի անձեր այս հիւանդութեան ենթակայ են:

Հին բարի ժամանակները երիտասարդ մը 20-22 տարեկան հասակին մէջ կ'ամուսնանար, ինչ որ անպայման շատ աղէկ բան մըն էր: Բայց այժմ, քաղաքակրթութեան յառաջացումով, պահանջները բազմապատկուած են և կեանքը շահելու միջոցները դժուարացած. տղամարդ մը պարտի 30-35 տարեկան ըլլայ, եթէ ոչ աւելի, դիրք մը չի նկու, ամուսնանալու համար: Արդ, ո՛չ բնախօսական տեսակէտով, ո՛չ ալ մարդկօրէն կարելի է որ մարդ մինչև այդ տարիքը հրեշտակի մը

նման մաքուր ապրի և սեռային ո՛ւրեք յարաբերութիւն չունենայ, որով ենթակայ պիտի ըլլայ նաև վիճակաւ անտերու: Հոչակաւոր Ռիքոու կ'ըսէր. «Մարդ ունեցած է, ունի կամ պիտի ունենայ վիճակաւ հիւանդութիւն մը»:

Արդ, փոխանակ այդ հիւանդութիւնները ամօթալի, այսպէսն չի նկատու, աւելի խոհեմ և օգտակար պիտի ըլլար՝ զանոնք ծանօթացնելու հասարակութեան ամէն խաւերու և ամէն տարիքի անհատներու, մանաւանդ նորահաս երիտասարդներու, առանց սեռի խտրութեան:

Մենք իբր բժիշկ, պիտի ջանանք փնտռելու այն միջոցները՝ որոնց կիրառումով կարելի պիտի ըլլայ այդ հիւանդութեանց տարածումը արգելել և ցուցնել նաև անոնց աւերները և զանոնք լաւ խնամելու միջոցները:

Հիւանդները կը յուսանք, փոխանակ իրենց հիւանդութիւնը ծածկելու, համարձակ բժիշկին պիտի ներկայանան, որովհետև շուտափոյթ դարման մը՝ դիւրաւ և արագ բժիշկութեան եթէ ո՛չ առաջին՝ գէթ քիւսաւոր պայմաններէն մէկն է:

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն

Ջերմամիզութիւնը ա՛յնքան հին է՝ որքան աշխարհի գոյութիւնը։ Արդարեւ Մովսէսի կողմէ Իսրայէլացիներուն տրուած կանխադրուշական խրատներուն մէջ կը կարդանք.

«Ճերմակ հոսուծով վարակուած մարդ մը անմաքուր պիտի նկատուի... Այն անկողինը ուր պիտի քնանայ, այն վայրերը ուր պիտի հանգչի՝ անմաքուր պիտի ըլլան։ Իսրայէլի զաւակներուն պիտի սովորեցնէք զգուշանալ անմաքութենէ, չի մեռնելու համար պըղծութեան մէջ» (Առաջուց Գիրք)։

Իսկ արարացի բժիշկները աւելի լաւ ուսումնասիրած ու նկարագրած են այս հիւանդութիւնը և անոր խնամքին մասին մանրամասնութիւններ տուած։

Ջերմամիզութիւնը, հին ժամանակներէն սկսած, ամենէն շատ տարածուած և ամենահասարակ հիւանդութիւններէն մէկն է։ Եւ այդ տարածման ու ընդհանրացման պատճառներ նկատուած էին ո՛չ միայն փոխանցումը, այլ նաև սեռային յարաբերութիւններու չափազանցութիւնը, գիջութիւնը, առնանդամի երկարատև կանգնումը, ամէն տեսակ զրգուռման, զաշտանի ատեն կնոջ մը հետ մերձաւորումը, ալքօլի և ոգելից ըմպելիներու չափազանց գործածութիւնը, ինչպէս նաև կարգ մը գեղերու և նիւթերու կիրառումը և այլն։

Եթէ վերև յիշուած պատճառները իրաւաբար ջերմամիզութիւն յառաջ բերէին, շատ գլխաւ կրնանք ըմբռնել թէ ամէն անհատ կեանքին մէջ գէթ մէկ ան-

գամ ենթակայ ըլլալով այս պատճառներէն մէկուն, աշխարհի վրայ ջերմամիզութիւն չունեցող մէկը պիտի չգտնուէր, ինչ որ բարերախտաբար իրականութիւն չէ։ Բրօֆ. Ռիքոու ալ ջերմամիզութենէ վարակուելու համար հետեւեալ գեղադիր-միջոցը կ'առաջարկէր.

«Կ'ուզէ՞ք ջերմամիզութիւն ունենալ. ահա՛ միջոցը։ Ընտրեցէք աւելի աւշային, խարտեաշ կամ թուխ, կարելի եղածին չափ առատ արդանդահոսում ունեցող կին մը։ Ճաշեցէք միասին, սկսելով ոստիճով և շարունակելով ծնեբեկով. խմեցէք առատօրէն ճերմակ գինի, սուրճ, չամբանիա, զանազան ոգելից ըմպելիներ։ Ճաշէն վերջ պարեցէք ձեր ընկերուհիին հետ, լաւ մը զրգուցէք և զրգուեցէք։ Յետոյ գիշերուան մէջ երկու կամ երեք — եթէ կրնաք աւելի — անգամներ մերձաւորում ունեցէք։ Երբ առաւօտուն արթըննաք, տաք լոգանք մը առէք։ Երբ այդ խրատներս խղճմտօրէն և կէտ առ կէտ կատարէք, վստահ եղէք թէ ջերմամիզութիւն պիտի ունենաք։ Իսկ եթէ հաւանաբար պատահի, վստահ եղէք թէ Աստուած ձեզ պաշտպանած է»։

Ռիքոուի այս խօսքերը այսօր պատմական քմայքի մը արժէքն ունին միայն։

Երկար ատեն ֆրանկախտ, կակուզ չարկեղ (Chancro mou) և ջերմամիզութիւն՝ մէկ հիւանդութիւն նկատուած էին, մինչև որ 1870 թուականին Նէյսէր գտաւ ջերմամիզութեան յատուկ մանրէ մը, որով ան զանազանուեցաւ միւս երկու հիւանդութիւններէն։

Ջերմամիզութեան միքրոպը պզտիկ մանրէ մըն է՝ սուրճի հատիկներու նմանուող երկու կիսամասերով։ 1870 թուականէն ի վեր ջերմամիզութիւնը կատարե-

չապէս որոշ և դասակարգուած հիւանդութիւն մըն է . որ ար որ այդ մանրէն չկայ , հոն ջերմամիզութիւն չկայ :

Ամէն անհատ երբ իր սերնդական գործարաններուն մէջ ընդունի Նէյսէրի միքրոպը , կրնայ ջերմամիզութիւն ունենալ . բայց խարտեաշները , աւշային խառնուածք ունեցողները , խուլախտաւորները , տկարակազմները աւելի դիւրաւ ենթակայ են :

Կան նաև անհատներ , առողջ կազմով , որոնք շատ դիւրաւ կ'իւրացնեն այս հիւանդութիւնը : Շատ օրինակներ ունինք , ուր երկու բարեկամներ միեւնոյն օրը յաջորդաբար յարաբերութիւն ունեցած են միեւնոյն կնոջ հետ , — մէկը ջերմամիզութիւն ունեցած է , իսկ միւսը կատարելապէս զերծ մնացած է անկէ :

Նմանապէս կանուխէն ջերմամիզութիւն ունեցած անհատ մը , երբ առիթը ներկայանայ՝ կրկին անգամ աւելի դիւրաւ կը վարակուի , քան մէկը՝ որ բնաւ չէ ունեցած :

Ամէն պարագայի մէջ , կնոջ մը հետ ունեցէք սեռային յարաբերութիւն՝ ի՞նչ ձեւի տակ որ կ'ուզէք , եթէ կնոջ մօտ չկայ ջերմամիզութեան մանրէն , երբեք տաքչեռ չէք կրնար ունենալ : Ինչպէս որ թոքախտ , ֆրանկախտ ունենալու համար անոնց մասնաւոր մանրէն գոյութիւն ունենալու է , նոյնպէս ալ ջերմամիզութիւն ունենալու համար , Նէյսէրի մանրէին գոյութիւնը անհրաժեշտ է :

Անշուշտ չափազանցութիւններու դիմելով կրնաք ունենալ առնանդամի քիչ ու շատ բորբոքում մը՝ մըղկաբորբ (échauffement) անուանով . բայց ասիկա հասարակ բորբոքում մըն է , ջերմամիզութիւն չէ և չուտով կը բժշկուի՝ թեթեւ դարմանումով և քիչ մը հանգիստով :

ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ ԶԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆ

Թխուման օրջան

Երբ տարափոխիկ մերձաւորութենէ մը վերջ , ջերմամիզութեան մանրէն առնանդամին վրայ հաստատուի , հիւանդութիւնը անմիջապէս երեւան չելլեր :

Յարաբերութենէն 3 — 5 օր վերջը միայն հիւանդութիւնը կը սկսի (բացառաբար 24 ժամէն և երբեմն ալ 10 — 15 օրէն) , և այս վարակման ժամէն մինչև ջերմամիզութեան հրապարակ ելլելու ժամանակամիջոցը կը կոչուի թխուման օրջան (période d'incubation) :

Ակզբնաւորութեան կամ գրուման օրջան

Յետոյ ենթական միզած ժամանակ կը սկսի զգալ թեթեւ ալքում մը , միզանցային խողովակին մէջ տեսակ մը քերուրտութեամբ , վարոցին ծայրն ալ անուշ խրտուտանք մը : Առնանդամին ծայրի ծակը կը սկսի թեթեւօրէն կարմրիլ , ուրկէ տեսակ մը հեղուկ կը հոսի : Հետզհետէ կարմրիլ , ուրկէ տեսակ մը շեշտուն և հոսումը կը շատնայ , այս երեւոյթները կը շեշտուն և հոսումը կը շատնայ , սպիտակ , մածուցիկ ; լորձնաւոր և յետոյ թանձր ու դեղին : Այս ժամանակամիջոցը , որ կը տեւէ 4 — 5 օր , հիւանդութեան սկզբնաւորութեան կամ գրուման օրջան կը կոչուի (période de début ou d'invasion) :

Պուր օրջան

Յետոյ բորբոքումը՝ որ ծեփուկէն սկսած է՝ կը

տարածուի վերէն զէպի վար. հիւանդութիւնը կը ստանայ սուր հանգամանք մը, ինչ որ կը կազմէ ջերմամիզութեան սուր շրջանը (*période aigüe ou d'état*) և որ կը տեւէ 20—30 օր: Միզանցքը (*méat*) կը կարմրի, կ'ուռի և կը բորբոքի. վազուքը կը շատնայ դեղին կամ կանաչորակ, թարախի նման, երբեմն նոյնիսկ կարմրագոյն և առատօրէն կը թրջէ և կեղտոտ, բնորոշիչ հետքեր կը թողու ձերմակեղէններուն վրայ:

Ենթական միզած ատեն սաստիկ ցաւեր կը զգայ, իբր թէ կրակ միզէր, այս պատճառաւ է որ հիւանդութիւնը ջերմամիզութիւն կամ տաքչեռ (*chaudepisse*) կը կոչուի:

Միզանցային խողովակը կը հաստանայ և կարծր լարի մը նման առնանդամին տակի կողմը կը ցցուի. երբ այս վիճակը չեշտուի, կը կազմէ շարանեան ջերմամիզութիւնը (*chaudepisse cordée*):

Ենթական մասնաւորաբար գիշերները տաժանելի կանգնումներ կ'ունենայ և այնքան ցաւ կը զգայ՝ որ իրեն անկարելի կ'ըլլայ հանգիստ մը քնանալ: Շատ անգամներ սերմահոսութիւն ալ տեղի կ'ունենայ, պատճառելով երբեմն արիւնահոսութիւն և սուր ու այրող ցաւեր:

Վերջաւորութեան օրջան

Յետոյ ցաւերը կը թեթեւան և կը պակսին, վազուքը կը նուազի և կ'ըլլայ աւելի հեղուկ և ձերմակ, և 10—15 օր վերջ, եթէ կանոնաւորապէս լաւ խնամուի, բոլորովին կը դադրի. այս ժամանակամիջոցն ալ կը կոչուի վերջաւորութեան շրջան (*période de déclin*):

Ուրեմն, ջերմամիզութեան ամբողջ տեւողութիւնը

30—50 օր է: Բայց երբեմն յուսահատեցնելու աստիճան երկար կը տեւէ, այնպէս որ Ռիքոու իրաւամբ ըսած է. « Գիտենք թէ ջերմամիզութիւնը երբ կը սկսի, բայց Աստուած գիտէ երբ կը վերջանայ »:

Փորձառութիւնը կը ցուցնէ թէ՛ ո՛րքան ջերմամիզութիւնը սուր և սաստիկ ըլլայ, ա՛յնքան շուտ կը բժշկուի: Այսպէս է օրինակի համար, երբ մէկը առաջին անգամ ջերմամիզութիւն ունեցած է, բայց երբ այդ միեւնոյն անձը մէկէ աւելի անգամներ ջերմամիզութիւնէ վարակուի, առաջին անգամուան պէս ցաւերը սաստիկ և սուր չեն ըլլար, սակայն հիւանդութիւնը աւելի երկար կը տեւէ և դարմանումն ալ աւելի դժուար կ'ըլլայ:

Կրկնող կամ յետադարձ ջերմամիզութիւն

Երբեմն ջերմամիզութիւնը բժշկուած կը կարծուի, այսինքն ցաւ և վազուք դադրած է, բայց 5—10 օր վերջ վազուքը դարձեալ կը սկսի. կրկին խնամք և ահա՛ հոսումը կը դադրի՝ ժամանակ մը վերջ հիւանդութիւնը կրկին երեւան ելլելու համար, և այսպէս յաջորդաբար ամիսներով: Այս պարագային մէջ ջերմամիզութիւնը կը կոչուի կրկնող կամ յետադարձ ջերմամիզութիւն (*chaudepisse à répétition*):

Հիմնած ջերմամիզութիւն կամ շիքախտ կամ խլնահոսութիւն

Ուրիշ ատեն ալ, երբ մասնաւորապէս ջերմամիզութիւնը անկանոն խնամուած է, ենթական ցերեկը դրեթէ վազուք չունի, բայց առտուն երբ անկողինէն ելլէ, վարոցին ծայրը կաթնագոյն կամ դեղնորակ կաթիլ մը կը տեսնուի, որը միզանցին չրթները իրար կը փակցնէ: Այս ձեւը կը կոչուի հիմնած, քրոնիկ ջերմամիզութիւն (*chaudepisse chronique*) կամ խլնահոսութիւն (*blennorrhée*) և կամ շիքախտ (*goutte militaire*):

ԶԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԵԱՆ

ՄՕՏԱԻՈՐ ԵՒ ՀԵՌԱԻՈՐ ԿՆՃՈՑՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ջերմամիզութիւնը եթէ կանոնաւորապէս խնամուի և բժշկուի, շատ անգամ ո՛ր և է հետք չի թողուր:

Երբեմն սակայն վաղուքը ամբողջովին դադրելէն վերջ, կը պատահի որ ենթական ունենայ զանազան գործարանական փոփոխութիւններ կամ նոյնիսկ անկարգութիւններ: Օրինակի համար, հիւանդը միզած ատեն միզանցքին մէջ կ'ունենայ այրում կամ բուռն զգայականութիւն մը. այս վիճակը ընդհանրապէս շատ շուտ կ'անցնի, բայց երբեմն ամիսներ, տարի մը կամ աւելի կը տեւէ: Այս երեւոյթները ծանր հետեւանքներ չունին, սակայն կը նեղեն ենթական և անոր մտատանջութիւններ տալու անպատեհութիւնն ունին:

Երբեմն ալ, հակառակ անոր որ ջերմամիզութիւնը լաւ մը բժշկուած է, ենթական սուր ցաւեր կը զգայ առնանդամի կանգնած և սերմնահոսութեան ժամանակ: Այս անպատեհութիւնը առանց ո և է դարմանումի առաւելն 2-3 ամիսէն կը բժշկուի:

Պէտք է յիշել նաև յաճախակի և ստիպողաբար միզելու պարագան ալ, ինչ որ արդիւնք է միզանցքին գրգռութեան: Հոս մէջը դանդաղօրէն կը վազէ և շատ ատեն միզամանր անկատար կը պարպուի: Կը պատահի որ միզանցքին թաղանթը իր առաձգականութիւնը կորսնցուցած ըլլալով, կաթիլ մը մէջ կը մնայ միզանցքին մէջ, և յետոյ, կ'ազատուէ ճերմակեղէնները:

Դիտուած է նաև որ ջերմամիզութեան բուժումէն վերջ սերմնահոսութեան ատեն հեշտալի զգացողու-

թիւնը ջնջուած ըլլայ մասամբ կամ ամբողջովին: Բայց հոս ալ առանց դարմանումի մէկ քանի ամիս վերջ բընական զգացողութիւնը քիչ ու շատ կը վերահաստատուի:

Վերև յիշուած ախտաբանական երեւոյթները սակայն գէշ հետեւանքներ չունին: Ասոնց քով կան մտաւոր կամ հեռուոր կնճռոտութիւններ՝ որոնք շատ անգամ անդարմանելի են և երբեմն ալ մարդու կեանքին կը սպառնան:

Մենք իւրաքանչիւրին վրայ պիտի խօսինք համառօտակի, իրենց ունեցած համեմատական կարեւորութեան համաձայն:

Գեղձաբորբում (Adénite)

Ջերմամիզութեան սուր շրջանին մէջ, յոգնութենէ մը վերջ, ցայլական գեղձերը կրնան բորբոքիլ, առաջ բերելով ուռեցք մը և քիչ ու շատ ցաւ: Մէկ քանի օր հանգիստ բաւական է՝ վերջ տալու համար այս գեղձատապին:

Ծեփուկի բորբոքում (Balanite)

Ջերմամիզութեան սուր վիճակին մէջ ծեփուկը կրնայ բորբոքիլ և յառաջ բերել կապակ կամ գոցակեղանոքիւն (phimos) և կամ բորբոքած ծեփուկի շրջում (paraphimos):

Շատ ատեն բժշկական պզտիկ խնամքով և մանաւանդ մաքրութեամբ, ախտաբանական այս երեւոյթները կը բժշկուին առանց գէշ հետեւանքի:

Վեցերակա մաքրութիւն (végétations vénériennes) կամ հաւկատա (crête de coq)

Ասիկա ջերմամիզութեան արդիւնք չէ, սակայն ջերմամէզին մօտ կը պահուի և կ'աճի:

վեներական մսաբուսութիւնները դնդառեղի մը
դիտուն մեծութեամբ վարդագոյն կամ կասկարմիր փոք-
րիկ ջրխոցիկներ են՝ որոնց թիւն ու ծաւալը արագօրէն
կ'աճին: Նախապէս մենաւոր, ուրոյն են. բայց մեծ-
նալով իրարու կը մօտենան ա'յնքան որ՝ իրար կը միա-
նան և կը նմանին խոշոր ելակի մը կամ ընդակա-
ղամբի (Գարնայիս, chou-fleur):

Առանց վտանգի, քիչ մը տարափոխիկ պարզ հի-
ւանդութիւն մըն է, որուն պատճառը դեռ մեղի անծա-
նօթ է: Երբեմն այս մսաբուսութիւնները ա'յնքան կը
խոշորանան՝ որ քալելու դժուարութիւն կուտան կամ
արգելք կ'ըլլան:

Փամփեստայ (Cystite)

Ջերմամիզութեան ձախաւեր դարմանումի իբր հե-
տեանք՝ շատ ատեն միզամանը կը բորբոքի և յառաջ
կը բերէ փամփեստայը, որուն նշաններն են փորին
վարի մասերուն և սրբանին մէջ սարսափելի ցաւեր,
նամանաւանդ միզելու ատեն, շատ անգամ ալ, մէղի
վերջին կաթիլները արիւնով գունաւորուած և երբեմն
միզարդեղութիւն: Պէտք է այս հիւանդութիւնը հին-
ցնել, որովհետեւ յետոյ դարմանումը աւելի դժուար
կ'ըլլայ: Պետք է անմիջապէս և լրջօրէն խնամել տալ
բժիշկի մը:

Կաստանիկի սուր բորբոքում (Prostatite aigüe)

Կաստանիկը կամ շագանակագեղձը մտնու մեծ գեղձ
մըն է, ընկողի խոշորութեամբ, որուն ստորին մասը
կ'ընդգրկէ փամփուշտի բերանը, իսկ կատարը կը շըր-
ջապատէ միզանցքին յետնամասը:

Այս գեղձը կ'արտադրէ հեղուկ մը՝ որ սերմի բա-
ղադրութեան մաս կը կազմէ, որով շատ խիստ կարե-
ւոր պաշտօն մը ունի: Եթէ ջերմամիզութեան ժանրէն
շագանակագեղձին մէջ հասնի, գեղձը կը բորբոքի, ա-
ռաջ բերելով տաքութիւն, սրբանի կողմը սաստիկ ցա-
ւեր, երբ ենթական միզէ, կամ անոր փորը ելլէ: Մի-
զումը կ'ըլլայ յաճախակի, ցաւով, դժուար, քանա-
կութիւնը փոքր՝ բայց անզսպելի:

Եթէ այս բորբոքման առաջը չառնուի լուրջ և
գիտական դարմանով մը, յառաջ կուգայ քրոնիկ
շագանակագեղձախտ (prostatite chronique)՝ որը ան-
բժշկելի վիճակի կը վերածէ շատ անգամ ջերմամիզու-
թիւնը: Տարիքը առնելով, ենթական կ'ունենայ գեղ-
ձի խոշորութիւն (hypertrophie de la prostate)՝ որը
սաստիկ կը նեղէ անհատը միզելու ժամանակ:

Ամորձատայ (orchite) կամ Մակամորձատայ (épididymite)

Ամորձատայ ըսելու տեղ՝ աւելի ճիշտ և գիտական
պիտի ըլլար զայն կոչել մակամորձատայ, որովհետեւ
այս հիւանդութիւնը առաջ կուգայ ջերմամիզութեան
մանրէին ազդեցութեամբ ո'չ թէ ամորձիքին՝ այլ ա-
մորձիքին վրայ դանուող մակամորձիքին (épididyme)
բորբոքումէն:

Այս հիւանդութեան ախտանշաններն են. ամորձիք-
ները քիչ ու շատ կ'ուռնին, հիւանդը խիստ սուր ցա-
ւեր կը զգայ, քալելու դժուարութիւն կ'ունենայ,
վաղուքը կը պակսի կամ բոլորովին կը դադրի, շատ
անգամ տաքութիւն կուգայ և ընդհանուր վիճակը կը
վատթարանայ:

Ջերմամիզութեան տասնէն մինչև տասնհինգե-
րորդ օրը ամորձատայ յառաջ կուգայ անոնց քով՝ ո-

րոնք ընդհանրապէս մարմնական յոգնութիւններու, ծայրայեղ ճիգերու, գիճութեան, ցուրտի, պարի և այլն ազդեցութեան ենթակայ եղած են, բայց երբեմն ալ առանց որ և է որոշ պատճառի:

Ընդհանրապէս միակողման է. երբեմն երկու ամորձիքներն ալ կը վարակուին, բայց միշտ յաջորդաբար:

Հիւանդութիւնը կը տեւէ 10-25 օր:

Եթէ ամորձատապը միակողման է, բժշկուելէն վերջ ու է հետեւանք չի թողուր: Այն պարագային՝ երբ երկու ամորձիքներն ալ վարակուած են, բժշկուութենէն վերջ ամուլութիւն առաջ կրնայ գալ:

Ամորձատապի դարմանումին մէջ հանգիստը շատ մեծ դեր կը խաղայ:

Միզանցիի օնձկուրիւն (rétrécissement de l'urèthre)

Ջերմամիզութիւնը եթէ անխնամ մնայ, միզանցքը տեւական բորբոքման ենթակայ ըլլալով, ներքին թաղանթը կը թանձրանայ և կը սպիանայ, և այսպէս անդգալաբար, երկար տարիներու ընթացքին (բացառաբար կարճ ժամանակուան մէջ) ճամբան կը նեղնայ և միզելու գործողութիւնը կը դժուարանայ: Մէղի ժայթքումը, ձեւը, ծաւալը փոփոխութիւններ կը կրեն. երբեմն մէղի ժայթքը կը ճիւղաւորուի, որուն մէկ ճիւղը դեռ քիչ ու շատ կը ցայտէ, իսկ միւս ճիւղը կօշիկին վրայ կը վազէ: Երբեմն ալ կարծես ցնցողէ մը կը վազէ կաթիլ կաթիլ: Ուրիշ ժամանակ ալ դերձանի պէս բարակ դուրս կ'ելլէ: Կրնայ պատահիլ նաեւ որ ենթական կաթիլ կաթիլ իր կօշիկներուն վրայ միզէ:

Միզելը աւարտելէն վերջ ումանք կը զգան թէ տա-

կաւին միզելու փափաք ունին. պատճառը այն է որ՝ կա՛մ միզամանը ամբողջովին չէ պարպուած և կամ միզանցքին նեղցած մասին ետեւը մէկ քանի կաթիլ մէղ կը ժողվուի և յետոյ կամաց կամաց կը ծնծնայ ծանրութեան ազդեցութեան տակ և կը թրջէ ճերմակեղէնները:

Միզանցքի անձկութիւնը անդգալաբար և առանց ցաւի կը կաղմուի ամիսներու, տարիներու ընթացքին և եթէ անխնամ մնայ, անձկութիւնը ա՛յնքան կարեւոր կ'ըլլայ որ մէղը դուրս ելլելու համար ենթական պէտք կ'ըլլայ քրանելու աստիճան մեծ ճիգեր թափել և նըստուկ միզել: Հազար տանջանքներէ վերջ, հազիւ թէ քանի մը կաթիլ միզած է, նորէն միզելու փափաքը կ'արթննայ և միեւնոյն տառապանքներն ու դժուարութիւնները կը կրկնուին՝ դարձեալ մէկ քանի կաթիլ միզելու համար, և այսպէս, 24 ժամուան մէջ, յիսունէն մինչև հարիւր անգամներ:

Եթէ հիւանդութիւնը աւելի առաջ երթայ, միզային բորբոքում և միզարգելութիւն կրնայ առաջացընել:

Սկիզբէն եթէ խնամուի, դարմանումը դիւրին և կարելի է: Եթէ անխնամ մնայ, վերջ ի վերջոյ պէտք պիտի ըլլայ վիրաբուժական գործողութեան մը. և գործողութիւնը շատ անգամ ալ չի յաջողիր:

Օրաթերթերու չորրորդ էջին մէջ ամէն օր կը կարդաք. — «Ջերմամիզութիւնը մէկ անգամէն բժշկելի... միզանցքի անձկութիւնը électrolyseով մէկ օրէն և վերջնականապէս բժշկելի, առանց ցաւի և այլն...»:

Յաճախորդ չունեցող բժիշկի չաղաթանութիւններ...:

Միզանցքի անձկութիւնը լուրջ դարմանումի պէտք

ունի՝ երկար ժամանակ sonde beniquée-ներով կամ é-lectrolyseով, և կամ, եթէ անձկութիւնը շատ առաջ գացած է, անպայման վիրաբուժական գործողութիւն մը անհրաժեշտ է. և ասոնցմէ վերջ ալ, որպէսզի մի-զանցքը իր ընդլայնումը վերապահէ, ենթական տարին մէկ քանի անգամներ բժշկական դարմանումի և հսկո-ղութեան տակ գտնուելու է:

Ջերմամիզային յօդացաւ (rhumatisme blennorragique)

Ջերմամիզութեան թէ՛ սուր և թէ՛ հինգած վիճա-կին մէջ յօդացաւ յառաջ կրնայ գալ՝ մէկ կամ աւելի յօդուածներու վրայ (ծունկ, արմուկ, ուս և այլն): Եր-բեմն կը բորբոքի, կը բացուի և կը թարախոտի:

Կը պատահի որ ջերմամիզութեան իբր հետեւանք միանային ցաւեր առաջ գան:

Յօդացաւը՝ ըլլա՛յ տեղական, կղզիացած, ըլլա՛յ ընդհանրացած, միշտ լուրջ, ծանր, անբժշկելի և յու-սահատեցուցիչ է: Եթէ նոյն իսկ ցաւերը նուազին, յօդուածին ձկունութիւնը կը կորսուի քիչ ու շատ:

Դարմանը երկար կը տեւէ: Վաքսիկոնի ներար-կումը և հանգիստը մեղի բաւական լաւ յաջողութիւն-ներ տուած են:

Վերջապէս ջերմամիզութեան մանրէն արեան չըր-ջանին մէջ կ'անցնի և շատ ատեն մահացու վախճան մը կ'ունենայ: Բարբախտաբար այս ընդհանրացումը հազուադէպ կը պատահի:

Ջերմամիզային աչացաւ (ophtalmie blennorragique)

Եթէ մայրը ջերմամիզութիւն ունի, տղուն ծնած ժամանակ հպումով միջոցը տղուն աչքին վրայ կրնայ

հաստատուիլ և յառաջ բերել աչքի բորբոքում մը, խիստ վտանգաւոր:

Ընդհանրապէս բոլոր նորածիններու կուրութիւնը ջերմամիզային աչացաւի հետեւանք է:

Չափահասներուն քով, երբեմէ կը մատը կամ ո՛ր և է ուրիշ առարկայ մը ջերմամիզութեան թարախէն աղ-տոտելէ վերջ իր աչքին դպցնէ՝ ջերմամիզային աչա-ցաւ առաջ կուգայ:

Շատ անգամ փոխանցումը հպումէն 3-4 օր վեր-ջը կը սկսի. նախ աչքի բորբոքում մը, առատ ար-ցունք և խիստ սուր ցաւեր, և յետոյ՝ թարախոտ առատ վազուք մը: Վերին կոպը մասնաւորաբար կ'ուռի և աչքը կը գոցուի և թարախը կը ժողվուի կոպերուն հոս:

Երկու աչքերն ալ կրնան վարակուիլ:

Եթէ ժամանակ չանցուցած շուտափոյթ և լուրջ դարման մը չըլլայ՝ աչքը կրնայ ծակիլ, պարպուիլ, այնպէս որ տեսողութիւնը կը ջնջուի ամբողջովին և վերջնականապէս:

Սերանային ջերմամիզութիւն

Սրբանային մերձաւորութեամբ, այսինքն հակա-րնական, տգեղ մոլութեամբ առաջ եկած ջերմամիզու-թիւն մըն է:

Սրբանի թաղանթը կը կարմրի, կ'ուռի, փորը ե-լած ժամանակ խիստ ցաւեր կը պատճառէ և առատ դեղին-կանաչ թարախ մը կը հոսի՝ աղտոտելով ա-մէն հագուստ:

Լաւ դարմանումով մը 20-30 օրէն կրնայ բժշկուիլ:

Ջերմամիզութեան իբր հետեւանք՝ ջղային անկարգութիւններ

Վերեւ յիշուած կարգ մը դործարանային հիւանդութիւններուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ ջղային երեւոյթներ՝ որոնք կուգան ամբողջացնել ջերմամիզութեան տխուր կիճոտութիւններու շարքը:

Արդարեւ, երբեմն նոյնիսկ ջերմամիզութեան բըժշկուելէն վերջ, լուրջ վտանգ մը կայ: Ոմանք — անշուշտ եթէ ենթակայութիւն ունին —, ջղային տրկարութիւններ կ'ունենան, խիստ երկար և դժուարաւ դարմանելի: Կատարելապէս բժշկուած կարգ մը անհատներ այն համոզումը ունին թէ՛ երբեք ջերմամիզութենէ պիտի չառողջանան, և, գիշեր ցերեկ այդ գաղափարը զիրենք կը տանջէ, կեանքը անտանելի կը դառնայ և իրենց պարագաներուն ալ հանգստութիւն չեն տար: Օրն ի բուն իրենց մարմինին վրայ ախտանիշներ կը փնտռեն. օրաթերթ մը առնելուն պէս անոր չորրորդ էջը կը կարդան, իէքլամի գրքոյկներով մտքերնին կը յոգնեցնեն, հազարումէկ անկանոն դեղեր կը գործածեն և մշտակայօրէն բժիշկ կը փոխեն:

Այս կարգի հիւանդները պէտք է դարմանել իբր ջղայիններ՝ և ո՛չ թէ ջերմամիզութիւն ունեցողներ:

Քրոնիկ ջերմամիզութիւն, խլամիստութիւն կամ օխրախս (blennorrhagie chronique ou goutte militaire)

Ջերմամիզութիւն մը՝ եթէ միջին հաշուով երեք ամիսէն չէ բժշուած՝ հինգած, քրոնիկ պէտք է նկատել և կը կոչուի խլամիստութիւն կամ օխրախս (goutte militaire):

Ինչո՞ւ ջերմամիզութիւն մը այսպէս դիւրաւ քրո-

նիկ վիճակի կը վերածուի. պատճառները բազմաթիւ են և իւրաքանչիւր պարագային կրնայ տարբեր ըլլալ:

Գոցանդամութիւնը (phimosis), միզանցքին անձկութիւնը նախապատրաստող պատճառ մըն է: Սակայն ամենէն նպաստաւոր և յաճախակի պատճառներն են՝ առողջապահական միջոցներու բացակայութիւնը, դարմանի սխալները (օրինակի համար հիւանդութեան սուր վիճակին մէջ գէշ ներարկումներ), գրգռիչ նիւթերով ներարկումներ, բժշկուելէ առաջ կնոջ հետ սեռային յարաբերութիւններ, վերջապէս դարմանի բացակայութիւնը, անբաւականութիւնը կամ չափէն աւելի երկարող ջերմամիզութիւնը:

Կան սակայն պարագաներ, ուր հիւանդը շատ գիտականօրէն և կանոնաւորապէս խնամուած ըլլալով մէկտեղ, դարձեալ հիւանդութիւնը քրոնիկ վիճակի վերածուած է: Այս պարագային պէտք է պատճառը փնտռուի նոյնիսկ արանդամին կազմախօսութեան մէջ:

Իրաւցընէ, միզանցքի ներքնակողմը ողորկ խողովակ մը չէ. ընդհակառակը ներքնաթաղանթը ծածկուած է շատ մը և զանազան տեսակի մանր գեղձերով և անել խոռոչիկներով: Ջերմամիզութեան մանրէն առնց մէջ պահուեալով, անոնց ջնջումը եթէ ո՛չ անկարելի՝ գէթ շատ դժուար կ'ըլլայ:

Օխրախսի նշանները

Ջերմամիզութեան սուր վիճակին մէջ գոյութիւն ունեցող ցաւերը և բորբոքումը ջնջուած են, սակայն վաղուքը, թէև շատ նուազած ցերեկատուն, բայց բոլորովին սպառած չէ: Առաւօտուն, ենթական քունէն արթնցածին պէս և միզելէ առաջ, ընդհանրապէս ծե-

փուկին չըթնեիր իրար կպչած են, և եթէ ետեւէն դէպի առաջ երկու մասներով առնանդամը քիչ մը սեղմենք, դեղին կամ ճերմակ կաթիլ մը հեղուկ կը նըշմարուի:

Օրուան մէջ գրեթէ վաղուք չկայ. բայց ենթական եթէ քիչ մը շատ յոգնի կամ ոգելից րմակի գործածէ, կամ նոյնիսկ գրգռիչ սնունդ մը առնէ, վաղուքին քանակութիւնը կը շատնայ և ամբողջ միզանցքին երկայնքը կը զգայ թեթեւ այրումներ, խրտուումներ, մասնաւորապէս միզելու ատեն քերուքտուք. նշաններ՝ որոնք խիստ փոփոխական են ուժի և ժամանակի տեսակէտով:

Մէջը կրնայ ըլլալ սղտոր, պարունակելով նուրբ, երկար, թեթեւ, թելուտ կամ փսորած մասնիկներ, ինչ որ շիթախտի կարեւոր նշաններէն մէկն է:

Որչափ ատեն որ մէջը պարունակէ այս տարրերը, ջերմամիզութիւնը դեռ բոլորովին չէ բժշկուած:

Երբեմն ենթական կը միզէ ստէպ ստէպ և կարող չէ մէջը միզարանին մէջ բռնելու և միզած ատեն ալ ցաւեր ու այրումներ կը զգայ:

Նմանապէս սերմահոսութեան ժամանակ ալ կիւղումներ կ'ունենայ և շատ անգամ ալ սերմը թեթեւօրէն արիւնով ներկուած կ'ըլլայ:

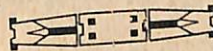
Շիթախտը խիստ շատ տարածուած է և սակայն քիչեր գիտեն անոր անհատական և ընկերական ահռելի վտանգները:

Այս հիւանդութիւնը ենթական ընդհանրապէս շատ չի նեղելուն պատճառաւ՝ անխնամ թողուած է: Շիթախտին անհատական հետեւանքները արդէն տեսանք:

ասոնք էին միզանցքին անձկութիւնը, շագանակադեղձատապը, յոգացաւը, և այլն, և այլն:

Ժամանակ մը կը կարծուէր թէ անգամ մը որ ջերմամիզութիւնը քրոնիկ վիճակի վերածուէր՝ փոխանցիկ չէր այլեւս: Սակայն հազարաւոր օրինակներ հակառակը ապացուցած են: Ամուսնութեամբ նորապսակ ռակը ապացուցած են: Ամուսնութեամբ և բնաւ հիւանդ կիներ՝ մինչև այն ատեն շատ առողջ և բնաւ հիւանդ չեղած՝ վարակուած են շիթախտ ունեցող իրենց ամուսինէն, և այսպէս՝ անմեղ, խեղճ երիտասարդ կիներ ամիսներով, տարիներով կը նիհարնան, կը տառապին, ամուլ կը մնան. ոմանք անկողնին մէջ կը փոխ և ուրիշներ ամենածանր վիրաբուժական գործողութիւններու ենթակայ կ'ըլլան:

Պէտք է լըջօրէն դարմանել տալ շիթախտը և ամուսնանալ միմիայն կատարելապէս բժշկութենէ մը վերջ:

Ջերմամիզութիւնը երեւան գալուն պէս, ենթա-
կան պէտք է բացարձակապէս զդուշանայ զործածելէ
ոգելից ըմպելիներ. — սուրճ, թէյ, համեմներ (պղպեղ,
մանանիս կայլն), կծու բանջարեղէններ (լոլիկ, կա-
նաչ աղցան, ծնեբեկ), խեցեմորթներ, պահածոյ միս
(ապուխտ եւայլն), կծու պանիր, կայլն, կայլն :

Իւրաքանչիւր ներարկումէ առաջ ենթական պարտի նախ միգել, և առիկա՝ շատ կարեւոր է և բնաւ պէտք չէ մոռնալ:

Կարելի է նաև միեւնոյն համեմատութեամբ permanganate de potasse լուծաջուրէն 500 կամ 1000 կրամով մեծ ոռոգիչ գրեխի միջոցով (irrigateur) լուծացում ընել, պայմանաւ որ լուծաջուրը շատ ներս չերթայ միզանցքին մէջ. միայն միզանցքին առաջին մասը մէկ կողմէն կը լուայ և մէկ կողմէն կը վազէ:

Երբ 15-20 օր վերջ, վազուքը պակսի, մէզը պըղտոր ըլլալէ դադրի, այն ատեն միայն և միմիայն այն ատեն պէտք է գործածել balsamiqueները (santal, copahu, gonosan, arrhéol և այլն):

Խնչպէս կարելի է հանգնալ քէ՝ նոր կամ երկու քերամիզութիւն մը բժշկուած է

Եթէ մէկը ջերմամիզութենէ մը բժշկուած է՝ պէտք է որ հետեւեալ պայմանները ներկայացնէ.

1. — Հակառակ անոր որ այլեւս դարման տեղի չունենար. վազուքը դադրած է:

2. — Մէզը մաքուր է և չի պարունակեր թելուտ կամ փտորած մասնիկներ:

3. — Խոչորացոյցը ջերմամիզութեան մասրէն չի ցուցնէր:

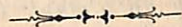
4. — Յոգնութենէ, ոգելից ըմպելիներու գործածումէ, առատ կերակուրէ մը վերջ, վազուքը կրեւան չելլեր:

Այս պայմաններուն իրադործումէն վերջ ենթական բժշկուած է և կրնայ ամուսնանալ կամ ինքզինքը մաքուր նկատել:

ՋԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՆՈՋ ՔՈՎ

Կնոջ ջերմամիզութիւնը ա՛յնքան ընդհանրացած է՝ որքան այր մարդունը. սակայն անհատական և բնկերային տեսակէտով՝ կնոջ ջերմամիզութիւնը շատ աւելի կարեւոր է:

Կնոջ ծննդամիջական զանազան դործարաններու դրացնութիւնը և սերտ յարաբերութիւնները, անոնց մասնաւոր բնախօսական դործունէութիւնները, միզանցքին կարծութիւնը կը բացատրեն կնոջական ջերմամիզութեան մասնաւոր կերպարանքը և կարեւորութիւնը: Արդարև կնոջ քով ջերմամիզութիւնը դիւրաւ և գրեթէ միշտ քրոնիկ վիճակի կը վերածուի, անոր կնճռոտութիւնները ծանր և պէսպիսի են և հակառակ արտաքին թեթեւ երեւոյթին՝ երկար ժամանակ տարափոխիկ է:

Խնչպէս այր մարդուն քով, հոս ալ կարելի է զանազանել երկու ձեւեր.

1. — Սուր ջերմամիզութիւնը,

2. — Հինցած ջերմամիզութիւնը՝ որ կը կոչուի արզանդային քրոնիկ ջերմամիզութիւն:

Կնոջ սուր ջերմամիզութիւնը

Հիւանդութեան սկզբնաւորութեան նշաններն են՝ այրուք, քերուրտութիւն, բռնեղին շրթներուն վրայ քիչ ու շատ այրում. նոյնիսկ հպումը երբեմն ա՛յնքան սուր ցաւեր կը պատճառէ որ՝ մերձաւորումը անկարելի կ'ըլլայ: Նոյնպէս ստէպ ստէպ միգելու փափաք, խիստ

ցաւեր, ինչ որ արդիւնք է միզանցքին բորբոքման: Յետոյ կը սկսի վազուք մը՝ որ կ'աղտոտէ ճերմակեղէնները. սկիզբէն այս վազուքը դեղին է, յետոյ կանաչորակ դեղին գոյն մը կ'առնէ և քանակութիւնն ալ կ'աւելնայ: Ազդերին ներքին կողմերը, սրբանին եզերքները կը բորբոքին, այնպէս որ երբեմն քալելու անգամ արդելք կ'ըլլան:

Վերջապէս արգանդը, խորոճային, դրացի գեղձերը հետզհետէ շուտով կը բորբոքին:

Կնոջ ջերմամիզութիւնը ուրեմն այր մարդունին պէս միմիայն միզանցքին վրայ հաստատուելով չի գոհանար, այլ կամաց կամաց դրացի գործարաններն ալ կը վարակէ:

Կնոջ ջերմամիզութեան սուր վիճակը կը տեսէ մօտաւորապէս մէկ շաբաթ և յետոյ քիչ ու շատ կը թեթեւանան նշանները, անշուշտ պարագային և դարմանին համեմատ:

Երբեմն առարկայական նշանները՝ այսինքն ցաւ և այրում՝ կամաց կամաց պակսելով և ջնջուելով, կինը կը կարծէ թէ բոլորովին ապաքինած է, ունենալով միմիայն աննշան սպիտակ վազուք մը և դաշտանի օրերուն անորոշ, թեթեւ ցաւերը: Այս վիճակին մէջ սակայն կրնայ դարձեալ ջերմամիզութիւն փոխանցել այր մարդուն՝ առանց իսկ կասկածելու, ինչպէս որ օրինակներ չեն պակսիր:

Արգանդային Ջերմամիզութիւն

Ինչպէս այր մարդուն, նոյնպէս ալ կնոջ ջերմամիզութիւնը թերի կամ ոչ-գիտական խնամքի հետեւանքով քրոնիկ վիճակ կը ստանայ կարճ ժամանակուան մէջ: Հիւանդութիւնը մակերեսային գործարան-

ներէն կը փոխանցուի ներքին, խորունկ գործարաններուն մէջ, որով միջրոպասպան նիւթերու ազդեցութենէն կը հեռանայ տակաւ:

Ջերմամիզութեան մանրէն միզանցքին մէջ չէ, այլ արգանդին մէջ անցած է և հիւանդութիւնը միզանցքային ջերմամիզութենէ դադրելով՝ կ'ըլլայ արգանդային, ինչ որ անհատական և ընկերային խիստ մեծ վտանգներու ծնունդ կրնայ տալ:

Անգամ մը որ արգանդը բորբոքած է, յաւիտենականապէս կը տեսէ, եթէ լուրջ, երկարատե խնամքներ չըլլան:

Արգանդատապին նշաններն են.

1. — Վազուքը առատ է, մասնաւորաբար դաշտանի օրերուն. դաշտանն ալ շատ անգամ անկանոն է և ցաւով տեղի կ'ունենայ:

2. — Փորի և մէջքի առաւել կամ նուազ ցաւեր՝ որոնք սակայն միշտ գոյութիւն ունին:

3. — Հիւանդութիւնը երբեմն երբեմն ու և է պատճառով սուր վիճակ մը կը ստանայ, առաջ բերելով տաքութիւն, փորին մէջ խիստ սուր ցաւեր. յետոյ հանդարտութիւն մը կը յաջորդէ՝ որուն կրնայ կրկին սուր վիճակ մը հետեւիլ և ենթական չի խորհիր իսկ սուր վիճակ մը հետեւիլ և ենթական չի խորհիր իսկ թէ հին հիւանդութեան մը զարթուում է: Երբեմն նոյն իսկ բժիշկները չեն կասկածիր և ուրիշ հիւանդութիւն մը կը փնտռեն կնոջ վրայ:

Արգանդային Ջերմամիզութեան ԿՆՃԱՌՈՏՈՒՄԻՆՆԵՐԸ

Կանացի հիւանդութեանց մեծ մասը արդիւնք է ջերմամիզութեան վարակումի: Կիներու սպիտակ հոսուժ (perte blanche), որ կարեւորութենէ զուրկ նրկատուած է և կամ կը վերադարձի յոգնութեան, ա-

նարիւնութեան, մարմնական տկարութեան, գէշ մարսողութեանց, և այդ նպատակով ալ կը խնամուի՝ ուժի և ստամոքսի դեղերով, շատ ատեն պարզապէս ջերմամիդութեան արդիւնք է:

Դժբախտաբար կարգ մը կիներ անտարբերութեամբ և յաճախ անգիտակցութեամբ կը նային իրենց վազուքին վրայ, որը անխնամ ձգելով վարակումը կը տարածուի, մինչև որ հասնի արգանդին, հաւկիթներուն, փորամաշկին (péritoine), և երբ օրին մէկը ցաւերը սաստկանան, անտանելի և անհանգուրժելի դառնան, հոսումը խիստ առատ ըլլայ և բժշկի մը գիմեն, ազատելու միակ միջոցը կ'ըլլայ լուրջ և խիստ ծանր վիրաբուժական գործողութիւն մը: Պէտք կ'ըլլայ փորը բանալ և հիւանդ գործարանները անդամահատել (արգանդ, հաւկիթ և այլն) և կիներ քիչ առաջ առողջ և կայտառ՝ կ'ըլլայ անկարող կամ ցաւազար մէկը:

Ջերմամիդութեան մանրէն ուրեմն միմիայն արգանդի բորբոքում առաջ բերելով չի գոհանար: Հաւկիթներուն մէջ հասնելով կ'ունենանք ձուարանափողատապ (salpingo-ovarite), ձուարանատապ (ovarite), փորամաշկին (péritoine) մէջ՝ փորամաշկատապ (péritonite), Պառթուլէնի գեղձատապ, փամիշտատապ, երիկամատապ, յոդատապ, աչատապ և այլն: Ասոնց վերայ պէտք է աւելցնել կնոջական մասնաւոր գործունէութեան կնճռոտութիւններ, որոնք են՝ վիժում, ամլութիւն, նորածիններու աչացաւ, վերջինս՝ միակ պատճառը կոյր ծնող տղոց:

Կնոջ սուր ջերմամիդութեան դարմանը

Այդ մարդուն պէս կինն ալ միեւնոյն կանոնաւոր

բութեամբ և խստութեամբ հետեւելու է առողջապահական և մանդական կանոններուն:

Հաւանեխական դարմանը անմիջական ըլլալու է. ասոր համար հազարին 0,50 համեմատութեամբ permanganate de potasse լուծաջուրով խորոճպին լուալու է: Ջուրը պէտք է ըլլայ տաք և գոնէ մէկ լիտրա քանակութեամբ և օրը երկու անգամ, առաւօտ և երեկոյ:

Եթէ ցաւերը սուր են, երիցուկի (camouille, փափափա) և տուղտի (guimauve, կիւլխարիւ) արմատներու լուծաջուրի գործածութիւնը լաւ արդիւնք կուտայ, ինչպէս նաև՝ որչափ կարելի է՝ հանգստութիւնը:

Ներսէն ալ կարելի է տալ ալկալիներ (bicarbonate de soude և salicylate de soude), միդեցուցիչ և հալանիւնի դեղեր (urotropine), և վերջին օրերն ալ balsamiques (santal, arrhéol և այլն):

Երբ հիւանդութեան սուր նշանները արդէն դադրած են, կինը դարձեալ և երկար ժամանակ պարտի շարունակել լուացումները, և, առանց բժշկի խորհուրդին, պիտի չդադրեցնէ և ինքզինքը բժշկուած պիտի չնկատէ:

Արգանդային բռնիկ ջերմամիդութեան դարմանը

Երբ արգանդային ջերմամիդութիւնը քրոնիկ վիճակի կ'անցնի, բժշկը միայն կրնայ խնամել. առ այդ կան շատ մը միջոցներ (cautérisation, տեղական նեկան շատ մը միջոցներ լուացք, ընդլայնում և այլն): Դարկումներ, արգանդային լուացք, ընդլայնում և այլն:

Համբերութեամբ, մշտնապէս և կանոնաւոր դարմանով կարելի է բժշկել և կանխել խիստ ծանր կրնճաւորութիւններ՝ որոնք կնոջ կեանքին կը սպառնան:

ՏՂՈՑ ԶԵՐՄԱՄԻՉՈՒԹԻՒՆԸ

Տղոց քով ալ այրերու և կիներու պէս, հիւանդութիւնը արդիւնք է ջերմամիզութեան միջոցովն միջանցքին մէջ հաստատուելուն:

Մանչ տղոց քով արդիւնք է, կա՛մ ոճրափործութեան և կամ վաղահաս սեռային յարաբերութեան կրնոջ մը հետ՝ որ ջերմամիզութիւն ունի արդէն:

Ախտանիշները միեւնոյնն են, սակայն աւելի դիւրաւ կը բժշկուի և շատ հազուադէպօրէն քրոնիկ վիճակի կը վերածուի:

Հիւանդութիւնը կը սկսի ծեփուկի խիստ մեծ բորբոքումով մը:

Պզտիկ աղջիկներուն ջերմամիզութիւնը բնդհանրապէս կը փոխանցուի՝ այդ հիւանդութիւնը ունեցող մօր մը անկողինն մէջ պառկելով:

Հոս ալ միեւնոյն ախտանիշները դոյութիւն ունին, սա տարբերութեամբ միայն որ հիւանդութիւնը շատ բացառաբար արգանդին մէջ կը հաստատուի:

Պզտիկ տղոց ջերմամիզութեան դարմանը միծերու դարմանին յարեւման է, միայն թէ տղոց վրայ աւելի փափկութեամբ չարժեկու է:

ԿԱՆԽԱԶԳՈՒՇԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Նախորդ էջերուն մէջ ջանացինք համառօտակի բացատրել թէ՛ ի՞նչպէս կարելի է դարմանել ջերմամիզութիւնը, և յիշեցինք նաև թէ՛ անհրաժեշտ է շուտով և կանոնաւորապէս դարմանել:

Բայց աւելի լաւ պիտի ըլլար ջերմամիզութենէ չի վարակուիլ: Կա՞ն արդեօք կանխազգուշական միջոցներ՝ ջերմամիզութենէ զերծ մնալու համար. —

Այո՛, երկու տեսակ միջոցներ կան.

1. — Հասարակական կանխազգուշական միջոցներ
- և 2. — Անհատական կանխազգուշութիւններ:

Հասարակական կամ Պատշտական կանխազգուշութիւններ

Տեսանք թէ ջերմամիզութիւն առաջ կուգայ՝ երբ մասնաւոր միջոցով մը (կոնօքօք)՝ միջանցքին մէջ հաստատուի:

Որպէս զի ջերմամիզութիւնը երեւան ելլէ՝ պէտք է ուրեմն որ առնանդամը հաղորդակցութեան մօտէ հիւանդոտ անդամի մը հետ: Հիւանդութիւնը ջնջելու համար՝ այդ վարակիչ միջոցը պէտք է ջնջել, այսինքն հիւանդները մեկուսացնել, հսկողութեան աակ առնել և բժշկել:

Այս պատճառով է որ կառավարութիւնները, քաղաքապետութիւնները չարաթը մէկ-երկու անգամ բժշկական քննութեան կ'ենթարկեն հասարակաց կիները, սէր վաճառողները:

Բայց քանի՞նք կան ասոնց քով և շատ ժամանակ

ամուսնացած կիներ, որոնք բոլորովին զերծ ամէն տեսակ հակողութենէ, գաղտագողի յարաբերութիւններով ջերմամիզութիւնը կը տարածեն չորս կողմ: Կոտավարական հակողութիւնները, օրէնքները բնաւ վերկարար արդիւնք մը չեն տուած և պէտք չէ անոնցմէ մեծ բան մը սպասել:

Անհատական կանխագգուելիւքներ

Ամէն անհատ պէտք է այս կանխագգուելիւքն միջոցները լաւ ճանչնայ և կանոնաւորապէս գործադրէ՝ ո՛չ միայն կասկածելի, այլ նաեւ ամէն պատահական սեռային յարաբերութիւններու ժամանակ:

Ահա՛ ասոնց համառօտ մէկ ցանկը.

1. — Կիներ ամէն յարաբերութենէ առաջ պարտի լաւ մը լուացուիլ թեթեւ հալաներսիչ պարունակող կամ լաւ մը եռացած՝ զաղջ ջրերով:

2. — Սեռային յարաբերութեան միջոցին, այր մարդը պէտք չէ շատ գրգռուի և սերմնահոսութիւնն ալ դիտմամբ չուշացնէ:

3. — Յարաբերութենէ անմիջապէս առաջ, առնանդամին վրայ օծանել Մէջնիքոֆի հետեւեալ բաղադրութիւնը.

Calomel 1 gr.

Vaseline 3 gr.

4. — Սեռային գործողութիւնը աւարտելուն պէս՝ պէտք է subliméով կամ հալաներսիչ ուրիշ լուծաջուրով առնանդամը, լաւ մը լուալ:

5. — Անմիջապէս միզել և միզած ժամանակ ծեփուկը սեղմելով երբեմն երբեմն միզելը արգիլել՝ որպէսզի միզանցքը ընդլայնելով մէզը ամէն ծակոտիկ-

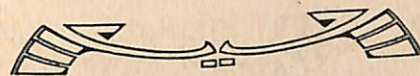
ներուն մէջ մտնէ, լուայ և հոն եթէ միքրոպներ գրտնուին՝ մէզը դուրս քշէ:

6. — Կարելի է նաեւ սեռային յարաբերութեան ժամանակ գործածել պահպանակ (քօնտօմ)՝ չինուած լասթիկէ կամ ընդերամաշէկէ (baudruche):

Սակայն շատեր չեն ուզեր պահպանակ գործածել, որովհետեւ զգացողութեան արգիւք կ'ըլլայ: Ricord ըսած է «Պահպանակը մամուլի ոստայն մըն է վտանգին դէմ և զրահ մը՝ սիրոյ դէմ»:

7. — Յարաբերութեան հետեւեալ օրերը ենթական ուշադրութեամբ դիտելու է առնանդամը և առաջին առթիւ որ պզտիկ բորբոքում մը երեւան դայ, և միզած ժամանակ՝ թեթեւ այրուք մը, ցաւ մը զգալի ըլլայ՝ անմիջապէս պէտք է դիմել մասնագէտ բժիշկի մը, որով հիւանդութիւնը դեռ յառաջ չգացած վիժել տալ:

Վ Ե Ր Ձ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

1. ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ (Սպա-
ռած)
2. ԱՐԱՐԻՋԸ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵԻ (Բ. տպագր.
մամուլի տակ)
3. ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԻՒՆԸ
4. ԹՈՔԱԽՏԸ (Մամուլի տակ)
5. ՍԻՖԻԼԻՍԸ (Մամուլի տակ)
6. ԿՐՕՆԸ ԵՒ ԲԱՐԵՇՐՋՈՒՄԸ (Թրգմ.)
7. ՎԱԽԸ (Մօսկի, [Թրգմ.])
8. ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ
9. ՏԱՐԵՐՔ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ
10. ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՍԵՆԵԱԿԻՍ ՇՈՒՐՋԸ (Թրգմ.)
11. ՏԱՐՎԻՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
12. ՏԱՐԵՐՔ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ
13. ՍԷՐԸ (Բնապատմական և բնադանդակա՛ն ուսում-
նասիրութիւն)

Յ Ա Ն Կ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ	3
Ամօթալի հիւանդութիւն	5
Պատմական	8
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԻՒՆԸ	11
Մօտաւոր եւ հեռաւոր կնճռոտութիւնները	14
Գեղծարարութիւն	15
Ծեփուկի բորբոքում	15
Մսարուսութիւն	16
Փամփշտատապ	16
Կաստանիկի բորբոքում	17
Ամորձատապ	18
Միզանցքի անձկութիւն	20
Ջերմամիզային յօդացաւ	20
Ջերմամիզային աչացաւ	21
Սրբանային ջերմամիզութիւն	22
Ջղային անկարգութիւններ	22
Գրոնիկ ջերմամիզութիւն	26
ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒՆ ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԸ	26
Ջերմագէզին առողջապահութիւնը	27
Սննդօտութիւն	28
Ջերմամիզութեան բուռն դարմանը	28
Հիւանդին դարմանը բժշկին ձեռքով	29
Երբ հիւանդը ստիպուած է մինակը դարմանուիլ	30
Հիւանդութեան անհետացման նշանները	31
ՋԵՐՄԱՄԻՋՈՒԹԻՒՆԸ ԿՆՈՋ ՔՈՎ	31
Կնոջ սուր ջերմամիզութիւն	31

Արգանդային ջերմամիզութիւն	32
Կնճռոտութիւններ	33
Սուր ջերմամիզութեան դարմանը	34
Արգանդային քրոնիկ ջերմամիզութեան դարմանը	35
ՏՂՈՅ ԶԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԻՒՆԸ	36
ԿԱՆԽԱԶԳՈՒՇԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ	37
Հասարակական կանխագուշական միջոցներ	37
Անհատական կանխագուշական միջոցներ	38

<< Ազգային գրադարան

NL0289012

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

1. ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ (Սպա-
նած)
2. ԱՐԱՐԻՋԸ ԴԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵԻ, Բ. Տպագր.
(Մամուլի սակ)
3. ՋԵՐՄԱՄՄԻՉՈՒԹԻՒՆԸ ԶԼՐ. 10
4. ԹՌՔԱԽՏԸ > 10
5. ՍԻՅԻՂԻՍԸ (Մամուլի սակ)
6. ԿՐՕՆԸ ԵՒ ԲԱՐԵՇՐՋՈՒՄԸ (Թարգմ.)
7. ՎԱԽԸ (Մասցի [Թարգմ.])
8. ԴԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՓԻԼԻՍՈՓԱՑՈՒԹԻՒՆԸ
9. ՏԱՐԵՐԲ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ
10. ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՍԵՆԵԱԿԻՍ ՇՈՒՐՋԸ (Թարգմ.)
11. ՏԱՐՎԻՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
12. ՏԱՐԵՐԲ ՓԻԼԻՍՈՓԱՑՈՒԹԵԱՆ
13. ՍԷՐԸ (Բնագրասկզբն եւ թնագրագրական ուսումնա-
սիրութիւն)

ԳԻՆ 10 ՂՐՇ.

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԿԻԼԻԿԻԱ ԳՐԱՏՈՒՆ

37, Դապրիսթան Փողոց

ԲԵՐՈ—Կ. ՊՈԼԻՍ

57, La Belle Ave., H. P.

(U. S. A.)

DETROIT, MICH.

Կը գտնուի նաև բոլոր հայ գրափա-
ճառներուն մօտ: